

TRIBUNA

K „VĚŘENÍ A MYŠLENÍ“

Se souřadnou spojkou mezi „věřením“ a „myšlením“, kterou Pavel Gaudentius (TT 3) klade do úst „teologovi“, lze jen vřele souhlasit, neboť souřadný vztah znamená možnost svobodného vzájemného ovlivňování věření a myšlení: *důstojnost a plná realizace* jednoho je hluboce podmíněna důstojností a plnou realizací druhého.

Jestliže tedy určitý proud dnešního filozofického myšlení je – jak autor nejprve správně tlumočí – bezmocným problematizováním v naději na odpověď samého bytí, pak čtenáře napadá, zda by nebylo na místě v duchu uvedené souřadnosti toto pokorné problematizování, pozoruhodný výkon filozofického myšlení, patřičně docenit a využít k prospěchu víry. Místo toho se však na dalších stranách setkává s poněkud diskutabilními (mistry až chaotickými) vývody, které onu souřadnost věření a myšlení oslabují až k explicitnímu: „myšlení se bez věření neobejde, věření bez myšlení ano“ (str. 36). Domnívám se, že takovou tezi nelze poctivě přijmout.

Proto se pokusím v návaznosti na Gaudentiův text stručně odůvodnit, proč se podle mého názoru *věřeni neobejde bez myšlení*.

Přijímám-li smlouvu s Bohem, přijímám smlouvu s pravdou. I když chápu pravdu jako „odkrytost“, musím se skromně tázat, komu a za jakých podmínek se odkrývá. Neboť pravda o bytí a bytí samo jsou totožné jen z hlediska Absolutna; člověku nezbývá než měřit své poznání a svou víru oním nepříjemným kritériem shody lidských představ a pojmů s realitou.

Toto bývá předteoreticky zřejmé právě masám nejprostších věřících, kteří jsou nuceni prověřovat svou víru často ve velmi drsných životních podmínkách, tváří v tvář tragediím, které zbavují člověka všech spontánních iluzí. Člověk abdikující z myšlení přichází zákonitě i o víru: zklame-li ho (byť jen v dané podobě), buď ji zavrhne, anebo ji se stejnou bezmyšlenkovitostí znehodnotí tím, že propadne její subjektivistické soběstačnosti, která se křečovitě odvrací od reality a „oprávněna“ svou „opravdovostí“ disponuje Bohem (?) jako svým bezvýhradným majetkem.

Myšlení – i to, a právě to, které se v procesu kritického spalování „jistot“ víry ocitlo v naprostém prázdnu, ale v tomto prázdnu s nadějí a v odvážné pokoře vytrvává – poskytuje víře neocenitelné služby: vystupuje nikoli proti nejvyšší Skutečnosti, ale proti jejím lidským obrazům, vždycky trochu falešným, stejně jako k nim vázané postoje. (Požadavek pravdivosti není v celé novověké filozofii něco, čím měřím realitu, ale čím měřím svůj obraz reality.) Ono prázdno, k němuž je tázající se, realitě otevřené myšlení (včetně takového myšlení prostých lidí) schopno víru dovést, je prázdňem produktivním a posvátným: je poukazem k netotožnosti přirozeného a nadpřirozeného. Plné rozvinutí kritické funkce myšlení nám umožňuje být v bezpečí před námi samými a zároveň nijak neomezuje Boží působení v nás, naopak pro ně člověka vyprazdňuje.

Věci víry je nepodmíněně se tomuto působení odevzdat, což není možné, nechopí-li se myšlení rovněž své věci – kritického bdění nad tím, aby toto odevzdání víry nebylo jen klamným odevzdáním sobě samé, svým vnitřním představám.

S hlubokým porozuměním říká Karl Rahner: „Jestliže skutečně připustíme svou křehkost a vystavíme se smrtelně hrozivé prázdnotě života, radikálněji než nejradikálnější skeptikové, s menšími iluzemi než nejtvrdší pozitivisté, pak si sice připouštíme ohrožení naší víry, ale teprve tím jsme získali půdu, na níž může víra v dnes jedině možné podobě stát (...) Jenom tak člověk zakusí, že Bůh je Bůh, neuchopitelné tajemství“ (Dnešek víry, TT 3, 42).

Amica